संदर्भ टीपा :

१. शाकुन्तल नाटक निबंध - गोपाळ वामन बापट
रंग. व.१.अं ५।६ डिसें/जाने १९०७-१९०८ पृ. १ ते १६
व.१ अं.७ फेब्रु. १९०८ पृ. १७ ते २८
व.१ अं.११ जून १९०८ पृ. २९ ते ४५
(पृष्ठ. ४५ ते ४८ या निबंधावर संपादकांची टिपणी)
कालिदास काव्यनाटक वर्णन सादृश्य-गो. ग. भागवत
रंग. व. १ अं. ८/९ मार्च/एप्रिल १९०८ पृ. १ ते ८
व. २ अं. १ ऑगस्ट १९०८ पृ. ९ ते १४
व. २ अं. ३ ऑक्टो. १९०८ पृ. १५ ते १८
नाटकातील नायक व पापभीरुत्व-गो. ग. भागवत
रंग. व.३ अं. ६/७ जाने./फेब्रु. १९१०
अहिंसा परमो धर्म:-गो. ग. भागवत
रंग. नवीन आवृत्ती अं. १० जाने. १९२८ पृ. १ ते ४

२. उत्तररामचरित निबंध-गो. वा. बापट
रंग. व. १. अं. १ ऑगस्ट १९०७ पृ. १ ते १६
व. १ अं. २/३ सप्टें./ऑक्टो. १९०७ पृ. १७ ते ३५

३. नाटकांवरील टीकात्मक निबंध-श्री. कृ. कोल्हटकर
रंग. व. २. अं. २ सप्टें. १९०८ पृ. १ ते ४

४. मृच्छकटिक-गो. वा. बापट
रंग. व. २ अं. ३ ऑक्टोबर १९०८ पृ. १ ते २८
मालतीमाधव नाटक निबंध - गो. वा. बापट
रंग. व. ३ अं. ४/५ नोव्हें./डिसें. १९०८-१९०९ पृ. १ ते १६
व. ३ अं. ६/७ जाने/फेब्रु. १९१० पृ. १७ ते ३६
वेणीसंहार-गो. वा. बापट

रंग. व. ७ अं. ३/४ पृ. १ ते ९
व ७ अं. ५/६/७ पृ. ९ ते ३०
पंचरात्र नाटक-गो. वा. बापट
रंग-नवीन आवृत्ती अं. १० जाने १९२८

५. मालविकाग्निमित्रम - पु. रा. लेले
रंग. व. ३ अं. २/३ सप्टें./ऑक्टो. १९०९
नागानंदम-गो. ग. भागवत
रंग. व. ६ अं. ३ सप्टें. १९१४

६. गोपाळ वामन बापट हे वऱ्हाडातील स्मॉल कॉज कोर्टात जज्ज होते. त्यांनी स्वत: ‘सं. ज्योतिष्मति’ नावाचे स्वतंत्र कथानक असलेले नाटक लिहिले होते ते नाटक ऑगस्ट १९०७ मध्ये महालक्ष्मी प्रासादिक संगीत मंडळीने रंगभूमीवर आणले. रंगभूमी नियतकालिकाच्या पहिल्या अंकापासून श्री. बापट यांनी त्यात लेखन केलेले आहे. श्री. बापट व श्री. कृ. कोल्हटकर यांच्या गाठीभेटी होत. त्यांच्यात नाट्यचर्चा होत असे.

७. शाकुंतल नाटक निबंध रंग व. १. अं. ५/६ डिसेंबर/जानेवारी १९०७-८ पृ. १.

८. तत्रैव

९. शाकुंतल नाटक निबंध रंग. व. १ अं. ५/६ डिसें./जाने. १९०७-८ पृ. १५ व. १६

१०. श्री. बापट यांनी आपल्या लेखात सर्वत्र शील हा शब्द Character म्हणजे व्यक्तिचित्रण या अर्थाने वापरला आहे.

११. रंग. व. १ अं. ११ जून १९०८ पृ. ४६.

१२. तत्रैव

१३. रंगभूमीचे संपादक - श्री. शं. बा. मुजुमदार यांनी स्वभावचित्र हा शब्द Conception`या शब्दाला समानार्थी वापरला आहे. नाटककाराला अभिप्रेत असलेले, त्या-त्या ठिकाणचे, पात्रांच्या व्यक्तिमत्वाचे विशिष्ट पैलू, स्वभावाच्या विशिष्ट छटा असा अर्थ संपादकांना अभिप्रेत आहे.

१४. हा संदर्भ श्री. बापट यांच्या 'नाटकविषयक व्यापक विचार' या निबंधात आला आहे. रंग. व. २ अं. ८/९/१० मार्च/एप्रिल/मे १९०९ पृ. ९०.

१५. नाटकविषयक व्यापक विचार-गो. वा. बापट.
रंग. व. १ अं. ५/६ डिसें. १९०७/जाने. १९०८ पृ. १ ते १२
व. १ अं. ११ जून १९०८, पृ. १३ ते २०
व. १ अं. १२ जुलै १९०८, पृ. २१ ते ३२
व. २ अं. ४ नोव्हें. १९०८, पृ. ३३ ते ४४
व. २ अं. ५/६/७ डिसें./जाने./फेब्रु. १९०८-९ पृ. ४५ ते ७६
व. २ अं. ८/९/१० मार्च/एप्रिल/मे १९०९ पृ. ७७ ते १००
व. २ अं. ११/१२ जून/जुलै १९०९ पृ. १०१ ते १२०
व. ३ अं. ४/५ नोव्हें./डिसें. १९०९ पृ. १२१ ते १३२

१६. नाटकविषयक व्यापक विचार रंग. व. २ अं. ८/९/१० मार्च/एप्रिल/मे १९०९, पृ. ९५.

१७. नाटकविषयक व्यापक विचार-रंग. व २ अं. ५/६/७ डिसें./जाने./फेब्रु. १९०८/१९०९, पृ. ४९.

१८. नाटकविषयक व्यापक विचार-रंग. व. २ अं. ५/६/७ डिसें./जाने./फेब्रु. १९०८/१९०९, पृ. ५७.

१९. रवींन्द्रनाथ टागोर - १) 'कुमारसंभव आणि शाकुंतल' २) 'शाकुंतल' अनुवादक-रामचंद्र बलवंत आठवले, प्राचीन साहित्य, सुलभ राष्ट्रीय ग्रंथमाला: पुष्प ३१ वे. संपादक-आचार्य शं. द. जावडेकर व आचार्य स. ज. भागवत, द्वितीयावृत्ती-१९४४.

२०   साहित्य, निर्मिती व समीक्षा-प्रा. दि. के. बेडेकर, द्वितीयावृत्ती जून-१९६६.

२१.   तत्रैव

२२.   द. रा. बेंद्रे-संवाद-संपादक दा. गो. देशपांडे-प्रथमावृत्ती १९६५. 'अभिज्ञान शाकुंतलातील वात्सल्याचे अधिष्ठान'.

परिशिष्ट

रंगभूमी नियतकालिकामध्ये काही विशिष्ट मराठी शब्द हेतुपूर्वक वापरलेले आहेत. ते ज्या इंग्रजी शब्दांना प्रतिशब्द म्हणून स्वीकारलेले आहेत अशा शब्दांची ही सूची आहे. नाट्यविषयक पारिभाषिक संज्ञांची जडणघडण करण्याचा प्रयत्न या मराठी शब्दांच्या वापरातून दिसतो. ज्या काळात नाट्यसमीक्षेची भाषा रुळलेली नव्हती त्या काळातील हे लेखन असल्यामुळे हे पारिभाषिक शब्द समजावून घेणे आणि त्यांच्या वेगळेपणाची दखल घेणे अगत्याचे वाटते.

मूळ इंग्रजी शब्द	मराठी प्रतिशब्द
Character	शील
Conception	भूमिकेचे हृद्गत
Development of Character	पात्राची बनावट
Expression	अभिनय
Group of Characters	पात्रसंघ
Identification	भूमिकावहगन
Life lived	आयुर्वृत्तांत

Intonation	स्वरभेद
Melody	माधुर्य
Perspective	दूरांतिकभेदसूचक परिप्रेक्षित
Scenery	चित्रदर्शन
Sensitive	विषयग्रहणक्षम
Situations	प्रेक्षकांच्या अंत:करणाला हलविणारे विशेष प्रसंग
Stage	रंगभूमी
Stage Directions	रंगसूची
Tone	शब्दोच्चार